

Hannah Arendt
Denken & Willen10

Petra Bolhuis
Maieutiek najaar 2020

Maieutiek_2020_Denken&willen_1 1

1

De aanleiding

Op 15 december 1961 werd Eichmann schuldig bevonden en ter dood veroordeeld. Gratie werd afgewezen in 1962.

Maieutiek_2020_Denken_college 10

2

Denken

- Denken is voor Arendt een talige dialoog interieur die slechts zelden politiek wordt.
- Maar wanneer dat wel het geval is of zou moeten zijn dan heeft denken in haar opinie een belangrijke politieke betekenis.

De Verlichting brengt vooruitgang van verstand en rede.

- Verstand kan 'maken', is efficiënt en objectief toetsbaar in zijn eindproduct.
- Rede is terugkerend proces van reflectie met als enige toetssteen kan ik met mezelf als eenheid leven.

Maieutiek_2020_Denken_college 10

3

Gedachtenloosheid

- Niet; dom,
- Niet; zijn verstand niet gebruikend,
- Wel; niet nadenkend in de zin van de rede; het steeds weer handelende denken dat wat er gedacht is of als inzicht is ervaren weer opnieuw in overweging moet worden genomen.
- Aan verstand is veel aandacht besteed, aan rede veel minder. Religie, filosofie en natuurwetenschappen hadden elk hun eigen rede om daaraan voorbij te gaan.

Maieutiek_2020_Denken_college 10

4

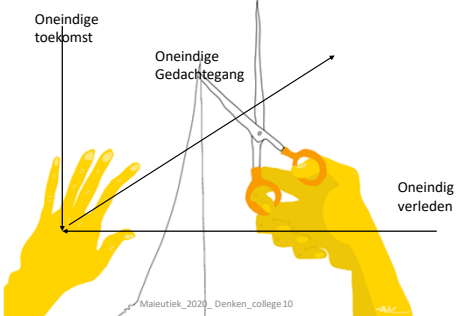
Pluraliteit en nataliteit

- Pluraliteit is de wet van de aarde zegt Arendt, wij verschijnen aan elkaar in de natuur, in de cultuur en we kunnen niet anders dan verschijnende wezens zijn. Dat wil ook zeggen dat er verschil en overeenkomst moet zijn. De buitenkant en de gemeenschap tellen hier zwaar voor Arendt.
- Wij zijn in staat het onwaarschijnlijke te doen, wij mensen kunnen namelijk iets nieuws toe voegen aan dat wat is.

Maieutiek_2020_Denken_college 10

5

Denken (blz. 262)

Oneindige toekomst

Oneindige Gedachtegang

Oneindig verleden

Maieutiek_2020_Denken_college 10

6

Willen

Om werkelijk van politiek te kunnen spreken is er behalve denken ook willen nodig.
Denken is voornamelijk individueel en een non-verschijnsel in de publieke ruimte.

Willen daarentegen heeft vrijwel altijd een zichtbare component omdat willen de toekomst gaat vormgeven. Maar dat betekent ook dat bij willen de afslag naar 'maken' en naar 'verstand' voor de hand ligt.

Maieutiek_2020_Denken_college10

7

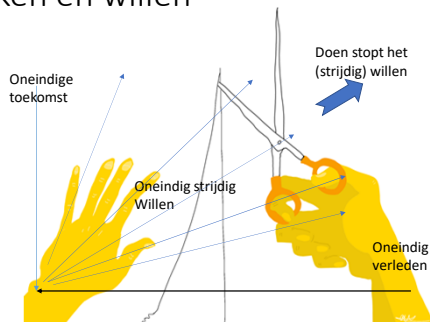
reflectie op willen en nillen

Willen = actief willen en nillen = actief niet willen
≠ niet actief willen. (gebrek aan wil)
De wil brengt zelf (ook) zijn tegenwil tot stand.

Maieutiek_2020_Denken_college10

8

Denken en willen

Maieutiek_2020_Denken_college10

9

De kans te beginnen

Kant beschrijft de vrijheid van een relatief absolute spontaneïteit. In absolute zin (Natuur/ God) is er een zich afwikkelen van processen, maar mensen kunnen een begin maken zoals ze ook geboren kunnen worden en daarmee iets nieuws in de wereld brengen.

Maieutiek_2020_Denken_college10

10

De verantwoordelijkheid van het kunnen beginnen

*Elk mens, geschapen in het enkelvoud, is een nieuw begin krachtens zijn geboorte; had Augustinus alle gevolgtrekkingen uit deze beschouwingen overdacht, dan zou hij de mensen niet gedefinieerd hebben als stervelingen, naar het voorbeeld van de Grieken, maar als "borelingen", en dan zou hij de vrijheid van de wil niet gedefinieerd hebben als liberum arbitrium of als de vrije keuze tussen willen en nillen, maar als de vrijheid waarover Kant het heeft in zijn *Kritiek van de zuivere rede*.*

Kants "vermogen om spontaan een reeks in de tijd te beginnen" kan, "wanneer het in de wereld voorkomt, alleen een relatief eerste begin hebben", maar is nog steeds "een absoluut eerste begin, niet in tijd, maar in oorzakelijkheid". (Willen, 140)

Maieutiek_2020_Denken_college10

11

Denken is politiek

"Het nieuwe gebeurt altijd tegen het overweldigende getuigenis in van statische wetten en hun waarschijnlijkheidsrekening, die voor alle praktische, alledaagse doeleinden heerkomt op zekerheid; de verschijning van het nieuwe heeft daarom altijd iets van een wonder. Het feit dat de mens in staat is tot handelen, betekent dat het onverwachte van hem kan worden verwacht, dat hij kan waarmaken wat in de hoogste mate onwaarschijnlijk is. En dit weer is slechts mogelijk omdat ieder mens uniek is, zodat er met iedere geboorte iets in de wereld komt wat op unieke wijze nieuw is. Met betrekking tot deze iemand die uniek is kan in waarheid worden gezegd: daar was voordien niemand. Correspondeert het handelen, als een beginnen, met het feit van de geboorte... is het de effectuering van de menselijke conditie van de nataliteit, het spreken correspondeert met het feit van het verschillend-zijn en is de effectuering van de menselijke conditie van de pluraliteit, dat wil zeggen: van te leven als een zich van anderen onderscheidend en uniek wezen onder gelijken. Handelen en spreken zijn daarom zo innig met elkaar verweven omdat de een begin makende en specifiek menselijke daad tevens het antwoord moet bevatten op de vraag die aan iedere nieuweling wordt gesteld: "Wie zijt gij?" (uit de Menselijke conditie p.162)

Maieutiek_2020_Denken_college10

12